

Høring; Samtykket til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia (Prop. 210 S (2020-2021))

Norsk grøntnæring er en fantastisk spennende næring, med offensive og høyt kompetente produsenter som elsker jobben, og som er stolte av de fantastiske produktene de leverer til markedet. Men norske grøntprodusenter lever med stor risiko:

1. **Markedsrisiko:** 90 % av grøntprodusentenes inntekter hentes fra et marked der prisene svinger med tilbud og etterspørsel, og importkonkurransen er knallhard. Konkurransesituasjon blir stadig tøffere. Importvernets betydning svekkes gradvis, år for år. I fjor importerte vi nesten halvparten av grønnsakene, 75 prosent av bærene og 98 prosent av frukten vi spiste. Hver fjerde potet på norske middagstallerkener er dyrket utenfor Norge. Mange av produktene har lav holdbarhet, og må omsettes på kort tid for å holde høy kvalitet.
2. **Klimarisiko:** Grøntproduksjonen har mange sårbare produkter som påvirkes sterkt av vær og vind, frost, tørke og nedbør. En hel avling kan bli ødelagt av en halv times haglskur. Gulrøttene kan ikke høstes hvis jorda er for bløt.
3. **Kapitalrisiko:** Grøntproduksjon er kapitalintensivt, med betydelig kapital bundet i maskiner, utstyr, frukt- og bærplantinger, kjølelager mm. Produksjonen er dermed svært sårbar for svikt i inntekter.
4. **Arbeidskraftrisiko:** De siste to sesonger har vist at grøntprodusentene bærer en høy risiko ift tilgang på arbeidskraft. Mister de tilgang på kompetent arbeidskraft, kan store deler av inntektene falle bort.

På den annen side har potensialet for vekst og økt verdiskaping fra norsk grøntproduksjon aldri være større. Interessen for sunn, kortreist og bærekraft mat er stigende, stadig flere forbrukere uttaler at de ønsker å velge norsk frukt og grønt, og handelen uttrykker at de vil prioritere norskprodusert vare.

I fjor vår leverte det regjeringsoppnevnte Grøntutvalget sin rapport «Grøntsektoren mot 2035», hvor et bredt sammensatt utvalg var enige om målene om 75 prosent vekst i totalmarkedet for grønt og 50 prosent økning i norskandelen innen 2035. Målene er ikke bare ambisiøse. De er også realistiske, fundamentert på kostholdsanbefalingen om «5 om dagen». Men veksten vil ikke komme av seg selv.

Innrømmelsene som er gitt i den nye frihandelsavtalen mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia vil bidra til ytterligere importkonkurransen på lengre sikt, og tilsvarende redusere vår evne til å møte vekstpotensialet i grøntsektoren med økt norsk produksjon.

Til tross for at Grøntutvalgets rapport knapt har rukket å fylle ett år, står den norske grøntnæringen nå oppe i sin mest krevende sesong noensinne. Ulike risikoer har rammet næringa hardt:

Arbeidskraftrisikoen har slått til for fullt under pandemien: De negative konsekvensene av to vekstsesonger preget av pandemi, usikker tilgang på kompetent arbeidskraft og enorm kostnadsvekst, vil kunne følge næringa i lengre tid og redusere næringas konkurransekraft, så lenge det hverken er etablert noen skikkelige ordninger for risikoavlastning, kostnadskompensasjon eller tilstrekkelige ordninger for framtidig satsing.

Klimarisikoen har vist seg fra sin mest brutale side for norske fruktprodusenter nå på forsommeren: I forrige uke ble det også kjent at anslagsvis 100 000 frukttrær i flere deler av landet er ødelagt som følge av uvanlig våt og mild høst, barfrost og langvarig kulde. Skadeomfanget er økende, og katastrofalt for norsk fruktproduksjon.

Og nå øker markedsrisikoen med økt import: Innrømmelsene gitt i regjeringens forhandlinger med Storbritannia legger ytterligere stein til byrden, og øker risikoeksponeringen for produsentene. Avtalen som ligger til behandling innebærer at vår næring framover vil møte en enda sterkere importkonkurranse på varer vi har gode forutsetninger for å dyrke mer av i Norge, som potet, epler, jordbær og salat.

På toppen av det hele har det som skal demme opp for risikoen blitt sterkt svekket i årets jordbruksoppgjør: Oppgjøret er en stor skuffelse, med støtte til grøntnæringen på sparebluss og totalt kutt i øremerkede IBU-midler til grøntnæringen. Heller ikke et prosjekt for utvikling og dokumentasjon av bærekraft i grøntnæringa, som er en bestilling fra jordbruksoppgjøret 2020, ble tildelt midler.

At de nye kvotene til Storbritannia for enkeltprodukter ligger på opp mot 40 prosent av totalvolumet for EU-kvotene, samtidig som kvotene til EU opprettholdes, innebærer at vi stykkevis reduserer muligheten for framtidig norsk produksjon og verdiskaping. Endringene er ikke reversible, og vil påvirke næringas vekstmuligheter i overskuelig framtid.

Til tross for høy risiko og stadig tøffere konkurranse i markedet har grøntnæringa lykkes med en markedsbasert vekst, uten nevneverdig sikkerhetsnett og med meget lave overføringer fra staten.

Norsk grøntsektor står for nær en femtedel av verdiskapingen på primærleddet i norsk landbruk. Det vil si nesten 80 prosent mer verdiskaping enn norsk kornproduksjon, og verdiskaping tilsvarende om lag to tredjedeler av norsk melkeproduksjon. Sektoren mottar ca. 3 % av den årlige rammen for Jordbruksoppgjøret,

Gartnerhallen ber næringskomiteen om å anerkjenne den høye risikoen og svært dramatiske situasjonen norske grøntprodusenter står i for øyeblikket. Vi ber om at det etableres ordninger som avlastar risikoen for de produsentene som velger å satse vekst og en framtid i næringa.

Med ytterligere svekkelse av importvernet gjennom den nye avtalen, ber Gartnerhallen komiteen innstendig om å bidra til å sikre tilstrekkelige ordninger for å opprettholde produksjonen av trygge grøntprodukter.

Det må snarest etableres en tiltakspakke for å avhjelpe fruktprodusentene i deres tøffe situasjon akkurat nå.

Behovet for risikokapital for investeringer i ny teknologi som øker effektiviteten og gjør produksjonen mer robust for røffere klima blir enda større gjennom økt importkonkurranse. IBU-midler på 200 mill.kr må øremerkes grøntnæringa

Prosjektet for å forsterke og dokumentere bærekraft som konkurransefortrinn mot import blir enda viktigere. Det må avsettes 30 mill.kr over en 3-årsperiode til å gjennomføre prosjektet. Norsk grøntproduksjon er bærekraftig, men profesjonelle internasjonale aktører jobber aktivt med å forbedre og dokumentere bærekraft i sin produksjon. Uten en slik dokumentasjon i norsk produksjon, vil vi svekke vår konkurranseposisjon ift import.

De langsiktige negative konsekvensene av pandemi og klimatiske avlingsskader i 2020 og 2021, samt innrømmelser gitt gjennom den nye handelsavtalen, må snarest møtes med avbøtende virkemidler. Signaler om framtidig satsing, innovasjon og vekst må følges opp med politisk vilje og konkrete tiltak.

Norske grøntprodusenter må få trygghet for at de ikke står alene med hele risikoen når de skal øke produksjonen og bidra til at Grøntutvalgets ambisjoner blir virkelighet.

Med vennlig hilsen

Kai Knutsen (konst.adm.dir)

Gartnerhallen SA